

РОЗДІЛ 10

**ІСТОРІЯ НАУКИ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН**

УДК 373.091:613.955

**СУЧАСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО РОЛЬ У
ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Барна Л. С., Жирська Г. Я., Мішук Н. Й., Степанюк А. В.

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

E-mail: barna@chem-bio.com.ua; gyska@chem-bio.com.ua;
mishchuk@chem-bio.com.ua; alstep04@gmail.com

Розвиток суспільства значною мірою визначається станом здоров'я підрастаючого покоління. Здоров'я дітей може слугувати показником загального добробуту суспільства. Останнім часом в нашій державі має місце тенденція до погіршення здоров'я підрастаючого покоління. Цьому сприяє складна екологічна ситуація, військові дії на території нашої держави, інтенсивні навчальні навантаження, недостатні можливості моніторингу стану здоров'я дітей тощо.

Аналіз досліджень з проблем здоров'я дітей свідчить про зростання кількості функціональних розладів, вроджених вад розвитку, розладів психіки і поведінки дітей та підлітків в Україні. За даними Шкіряк-Нижник З. А., Слободченко Л. М. та Числовської Н.В. у 70 % дітей молодшого шкільного віку індивідуальна, розумова та фізична працездатність не відповідає їх шкільному навантаженню. Надалі впродовж п'яти років навчання в школі у дітей у 3–4 рази зростає патологія органів травлення, у два рази – органів зору та нервової системи [2].

Основним соціально-детермінуючим фактором життєдіяльності дітей та підлітків є школа. Процес навчання у сучасних закладах загальної середньої освіти викликає чимало запитань у лікарів, педагогів та батьків учнів різного шкільного віку. Високий темп та ритм життя, модернізація освітнього

Історія науки та методика навчання природничих дисциплін

процесу, інформаційне та навчальне перенавантаження, психотравмуючі ситуації, обмеження фізичної активності, надмірна комп'ютеризація та захоплення дітей різноманітними гаджетами здійснюють негативний вплив на здоров'я школярів, сприяють виникненню функціональних розладів, які згодом переходять у стійкі патології. Існує окрема група хвороб, яку педіатри назвали «шкільними», це, зокрема, порушення постави, зору, анемія, нервово-психічні розлади.

Освітній процес є недостатньо адаптований до особливостей розвитку та стану здоров'я сучасних школярів. Саме через це упродовж навчання у школі зростає кількість дітей, які мають різноманітні захворювання. Однією з причин такого стану є недостатня підготовленість педагогів до діяльності з формування і збереження здоров'я учнів.

Важливу роль у збереженні здоров'я здобувачів загальної середньої освіти відіграє сучасне освітнє середовище. Через різне розуміння сутності освітнього середовища дослідниками, немає єдиного визначення цього поняття. Але найбільш поширеним є тлумачення освітнього середовища як сукупності об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. На нашу думку, слухним є також тлумачення освітнього середовища як сукупності усіх чинників, які впливають на організм дитини в процесі навчальної діяльності.

В «Концепції Нової української школи» зазначається, що однією із складових формули нової школи є «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови для навчання учнів, освітян і батьків не лише в приміщенні навчального закладу» [1, с. 7].

Зважаючи на те, що згідно реформи НУШ суттєво зростає частка проектної, командної та групової діяльності учнів, значних змін зазнає фізична просторово-предметна складова освітнього середовища. В цьому плані нагромаджений досвід облаштування сучасного освітнього середовища початкової школи: сучасний дизайн, ергономічність навчального простору, пристосованого до ефективного використання інтерактивних технологій навчання, створення умов для рухової активності учнів, використання ІКТ в освітньому процесі, оновлення бази для вивчення предметів

Історія науки та методика навчання природничих дисциплін

природничо-математичного циклу, сприяння інклюзивній освіті.

Сучасне освітнє середовище має бути творчим, мотивувати учнів до навчання, сприяти розвитку їх пізнавального інтересу. Осучаснення освітнього середовища має здійснюватися через ефективну індивідуалізацію освітнього процесу шляхом задоволення базових потреб кожної дитини:

- у допомозі і підтримці;
- у пізнанні та діяльності;
- у розвитку здібностей та задатків;
- у збереженні та підвищенні самооцінки.

Важливу роль у сучасному освітньому середовищі відіграє психологічний та емоційний добробут здобувачів освіти, який досягається шляхом уникнення та попередження психотравмуючих ситуацій. Останні можуть мати місце через конфлікти між вчителем та учнем, учнів між собою, між вчителем та батьками, батьками та учнями, через ситуації, пов'язані із булінгом, проблемами адаптації в освітньому середовищі.

На нашу думку, вчителі в організації освітнього процесу мають здійснювати його валеологічний супровід: дбати про дотримання валеологічних вимог до уроку, використовувати здоров'язбережувальні технології, створювати ситуації творчості та успіху для учнів, максимально реалізовувати індивідуальний та диференційований підхід до здобувачів освіти.

Сучасне освітнє середовище має бути безпечним для учасників освітнього процесу. Особливо актуальною є ця проблема в умовах військових дій на території нашої держави. Йдеться про наявність безпечних укриттів, гнучкий графік освітнього процесу, який передбачає поєднання традиційного, дистанційного та змішаного навчання, надання здобувачам освіти кваліфікованої психологічної допомоги.

Отож, сучасне освітнє середовище закладів загальної середньої освіти має бути творчим, відкритим, інформаційним, безпечним для фізичного і психічного здоров'я здобувачів освіти, персоніфікованим для кожного з них. Тобто, сучасні заклади загальної середньої освіти мають бути закладами для всіх і водночас закладами для кожного. За цих умов можливим є збереження здоров'я школярів, зростання їх творчої активності та максимальна реалізація творчого потенціалу.

Список літератури

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ: 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 30.03.2024 р.)
2. Шкіряк-Нижник З. А., Слободченко Л. М., Числовська Н. В. та ін. Психоемоційний стан підлітків – учнів загально-освітніх шкіл. Збірник наукових праць співробітників КМАПО ім. П.Л.Шурика. 2004. Вип. 13. Кн. 1. С. 389-393.

УДК 37.091.39:57.06:044(477)

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК І
ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Вакерич М. М.^{1,2}, Гасинець Я. С.¹

¹ДВНЗ "Ужгородський національний університет",

²Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

E-mail: mykhailo.vakerich@uzhnu.edu.ua

В сучасних реаліях, науково-технічний прогрес, розвиток біотехнологій, глобальні зміни клімату тощо вимагають від фахівців-біологів нових знань і вмінь, які мають відобразитися у змісті відповідних дисциплін. Тому виключно важливим є розгляд актуальних аспектів змісту вивчення дисциплін природничого спрямування, інноваційні методики та технології викладання, які можуть допомогти в підготовці здобувачів вищої освіти до практичної професійної діяльності [4].

Незважаючи на свою консервативність та обережність у впровадженні інновацій, освітня спільнота України, мимоволі, виявилась готовою до цифрових трансформацій. Визначальний вплив на це мали пандемія Covid-19 та війна в Україні [2].

Біологічні дисципліни є важливим компонентом навчального процесу в закладах вищої освіти, оскільки вони дають здобувачам можливість набути фундаментальних знань про природу та живі організми. У зв'язку з постійним